

Brønsted-Lowrys syre-baseteori i norsk farmasi, historien om en gullmedalje og en professor som tok feil

Av Rolf Klevstrand, Grønstads gt. 47, 2609 Lillehammer

Da professor Axel Jermstad skulle gå av for aldersgrensen i 1950, ble professoratet lyst ledig. Det meldte seg fire søkere, som alle var farmasøytiske kandidater. To av dem hadde i tillegg doktorgrad. Til å bedømme søkerne ble det oppnevnt en professor i København, en professor i Stockholm og en finsk apoteksråd. Alle innstilte Dr. philos. Einar Brochmann Hanssen, USA, til professoratet. Det samme gjorde Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo, og han ble utnevnt til professoratet. Det hører med til historien at Brochmann Hanssen senere trakk søknaden tilbake, og at professoratet ble lyst ledig på nytt.

Uttalelsene fra de sakkyndige var konfidensielle, men noen detaljer ble likevel kjent. Professor Svend Aage Schou i København hadde merket seg at Brochmann Hanssen hadde brukt Brønsted-Lowrys syre-baseteori i et vitenskapelig arbeid fra 1944, og han mente at dette var første gang i norsk farmasi.

I 1923 satte to kjemikere, uavhengig av hverandre, fram en ny, generell teori om syrer og baser. Det var dansken Johannes Brønsted og briten Thomas Lowry. Den sier, som kjent, at en syre er et stoff som kan avgi et hydrogen-ion, et proton; og en base kan oppta et proton. Ved denne prosessen, kalt *protolyse*, går syren over til sin korresponderende base og basen til sin korresponderende syre. Teorien er logisk og gjelder også for ikke-vandige oppløsninger, i motsetning til Svante Arrhenius' dissosiasjonsteori.

På Norsk Farmaceutisk Selskaps generalforsamling i mars 1936 ble selskapets gullmedalje utdelt for første gang. Oppgaven lød: "Om betydningen av kjennskapet til vannstoffionekonsentrasjonen og om de forhold hvorunder denne gir seg til kjenne under det daglige arbeide i apoteket." Prisvinneren var cand. pharm. Olaf Weider. I avhandlingen bruker han Brønsted-Lowry's syre-baseteori, ca. tolv år etter at teorien var publisert og ca. ni år før Jermstad og Brochmann Hanssens avhandling fra 1944. Weiders bruk av teorien var antakelig den første i norsk farmasi.k